O Castro de Vigo
A orixe da cidade

ESO:
CADERNO DO PROFESORADO

Contidos e maquetación: Hermeneutika. Desenvolvemento cultural, S.L.N.E.

Tenencia de Alcaldía
Concello de Vigo

Concellería de Patrimonio Histórico
Concello de Vigo

INTRODUCIÓN

Achegámovos esta guía do profesorado co fin de ofertarvos materiais didácticos para que preparedes na aula, co voso alumnado, a visita ao xacemento de O Castro.

Ademais de facer unha presentación breve do que ides ver, neste caderniño propoñemos actividades previas de motivación e posteriores de reforzo para que traballedes coas e cos alumnos nas aulas. Sodes vós quen mellor coñecede as necesidades e potencialidade do voso alumnado, e o que aquí ofrecemos son soamente propostas de traballo.

Se necesitades mais información, ou ben precisades contidos a maiores dos que presentamos, non dubidedes en solicitalos a través do número de teléfono no cal concertastes a cita. Gustosamente atenderemos, na medida das nosas posibilidades, as vosas observacións e propostas.

Tamén podedes obter máis información a través do noso enlace na páxina web do Concello (http://vigo.org/conecenos/m_castro) ou ben no perfil de Facebook Xacemento O Castro.

QUE IMOS VER?

O alumnado visitará unha pequena parte dun gran castro (forma de poboamento típico da Idade do Ferro no noroeste peninsular), que ocupaba a totalidade do monte do Castro. Estivo habitado, segundo os datos arqueolóxicos, entre o século III a.C. e o III d.C., momento no cal os seus habitantes se trasladan á zona litoral do actual Vigo, no contorno das rúas Areal e Rosalía de Castro. Tras o seu abandono, comezaron a actuar os axentes erosivos e pouco a pouco foi quedando tapado pola terra.
Sería un castro moi poboado, de moi grandes dimensións, cuxos habitantes vivirían da agricultura, da gandería, da recolección de produtos vexetais e do aproveitamento de recursos mariños (pesca e marisqueo). A relación co mar sería moi estreita nos 600 anos que estivo habitado O Castro.
Posiblemente fora un oppida, asentamento de gran tamaño que sería o centro social, económico e político dunha comarca que incluiría a máis castros de menor tamaño. Pensamos que é así polo seu gran tamaño e pola funcionalidade diversa dos restos arqueolóxicos localizados: documéntanse tanto actividades artesanais (canles e pías), como económicas (silos, celeiros,...) e incluso rituais (saúna).

No xacemento, por unha banda, veremos os restos arqueolóxicos reais, e por outra unha recreación con varias vivendas ambientada no século I d.C. (momento de máxima expansión do castro).

Na visita, presentarase a Arqueoloxía como unha disciplina que investiga o xeito de vida das e dos nosos antergos a través dos seus obxectos e restos. Os restos arqueolóxicos non teñen importancia en si, senón porque nos conectan coas persoas que os usaron hai moitos anos.

O discurso que manexará o arqueólogo encargado da visita guiada xirará en torno a varias ideas básicas e centrais:

- Entre o século III a.C e o III d.C., no actual monte do Castro existiu un gran poboado castrexo. Non é un castro corrente, senón que estaría dentro do grupo dos oppida.
- Tería un desenvolvemento urbanístico importante, cunhas construcións baseadas fundamentalmente na pedra.
- Un gran castro como este sería parecido a unha gran cidade actual: centro económico, social, relixioso e político, con relacións comerciais e culturais con territorios afastados.
- Os castrexos viviríán da agricultura, da gandería, da recolección, da pesca, do marisqueo... A base económica sería moi semellante á que sustentaba as sociedades tradicionais rurais ata hai pouco tempo.
- Os datos arqueolóxicos fronte ás teorías do celtismo.
- Importancia da conservación dos restos arqueolóxicos e históricos como forma de coñecemento do pasado.

COMO CHEGAR E NORMAS DE CONDUTA

O xacemento atópase no monte do Castro, concretamente no Paseo de Álvarez Blázquez. Se vides en autobús, este pode deixarvos as portas do xacemento (temos un vado habilitado para este servizo), aínda que non poderá estacionar nel.
Dispoñemos dunha caseta de recepción dos visitantes na cal poderedes deixar, se queredes, as mochilas ou as bolsas que traian os rapaces e rapazas.
Unha parte do xacemento musealizado está adaptado para persoas con discapacidades motoras: existe unha pasarela de madeira para cadeiras de rodas.

O número máximo de alumnos e alumnas por cada visita guiada é de 25. Se sodes máis, haberá que dividirse en dous grupos. Como alternativa propoñemos que, mentres un fai a visita guiada, o outro suba ata a Fortaleza, para logo intercambiarse.

A Fortaleza de Santa María do Castro é un forte militar construído no século XVII, actualmente acondicionado como parque urbano. Nela, a maiores dunhas impresionantes vistas da ría de Vigo, poderedes ver varios paneis ou mesas

interpretativas relacionadas co xacemento do Castro. Concretamente, fálase do emprazamento xeográfico do antigo poboado sobre a ría de Vigo, e poderedes contemplar outros castros do contorno.

Tamén poderase explicar os diferentes usos que tivo o monte ao longo da Historia: emprazamento dun poboado na Idade de Ferro, fortaleza de uso militar dos séculos XVII ao XX, parque urbano no século XX e na actualidade...

A visita guiada dura aproximadamente uns 45 minutos, e en todo momento o alumnado deberá estar acompañado alo menos por un docente.

Antes do comezo da visita guiada, o persoal do xacemento comentaralles aos rapaces e rapazas as normas de conduta dentro do espazo musealizado. Estas serán:

- Deberase circular sempre polos itinerarios marcados, agás na zona das vivendas recreadas.
- Non se poderá comer no xacemento.
- Non se poderán tocar os obxectos, excepto aqueles que lles indiquen os monitores.

Solicitámosvos puntualidade.

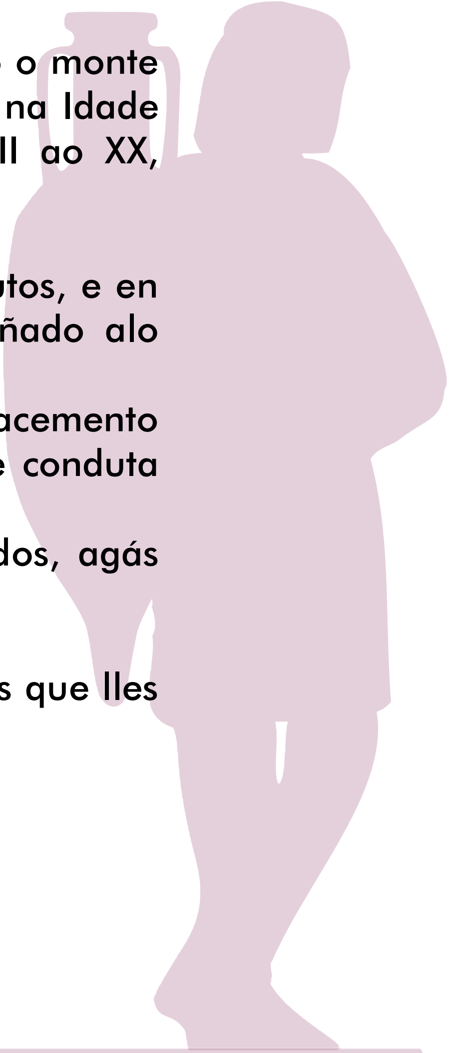

ACTIVIDADES NAS AULAS

Gustaríanos que a actividade non se cinguise unicamente á visita ao xacemento, xa que pensamos que a realización de dinámicas nas aulas axudará a que o alumnado aproveite –e goce- máis á saída. Polo tanto, propoñémovos actividades previas e posteriores á visita, para que fagades nas aulas.

Actividades previas de motivación

Nos materiais descargables a disposición dos docentes, existe un arquivo PDF, no cal tratamos de explicarlle ao alumnado o que vai ver: que é o Castro de Vigo, como era a xente que vivía nel, que pasou para que os restos se enterrasen co paso do tempo,... A nosa proposta é que llo proxectedes nas aulas, antes da saída, como dinámica de motivación.

Xuntamos un guión para que teñades unha guía á hora da proxección. O díxito que aparece é o número da lámina, co comentario que lle podedes facer mentres a pasades:

1. Imos visitar unha pequena parte dun gran castro que hai uns 2000 anos ocupaba a totalidade do monte do Castro.

2. Mentres que no resto do monte os restos arqueolóxicos aínda están baixo terra, na ladeira oeste do monte están á vista xa que ao longo do século XX se fixeron varias campañas de escavacións arqueolóxicas.
3. A última fíxose no ano 2009, durante os traballos de musealización do xacemento. Estas escavacións serviron para obter datos sobre o modo de vida das e dos habitantes do castro, os castrexos.
4. Hai uns 2000 anos, a imaxe que podería ofrecer o monte do Castro sería aproximadamente así. Un gran asentamento de mais de 10 hectáreas, de vocación claramente mariña.
5. Na parte baixa da ladeira, á beira do mar, na zona das actuais rúas Areal e Rosalía de Castro, existía unha gran factoría de salgadura romana.
6. Os habitantes do castro, os castrexos, vivían da agricultura, da gandería, da caza, da pesca e da recolección.
7. Construían as súas casas con paredes de pedra e teitos de palla. Cando chegaron os romanos, empezaron a construílos tamén con tellas.
8. Os romanos trouxeron avances tecnolóxicos que os castrexos aproveitaron: un novo xeito de teitar, as moedas, alimentos transportados en ánforas,...Os romanos se achegaron a esta zona da península Ibérica buscando materias primas (minerais como o ouro e o estaño) e novos enclaves comerciais.

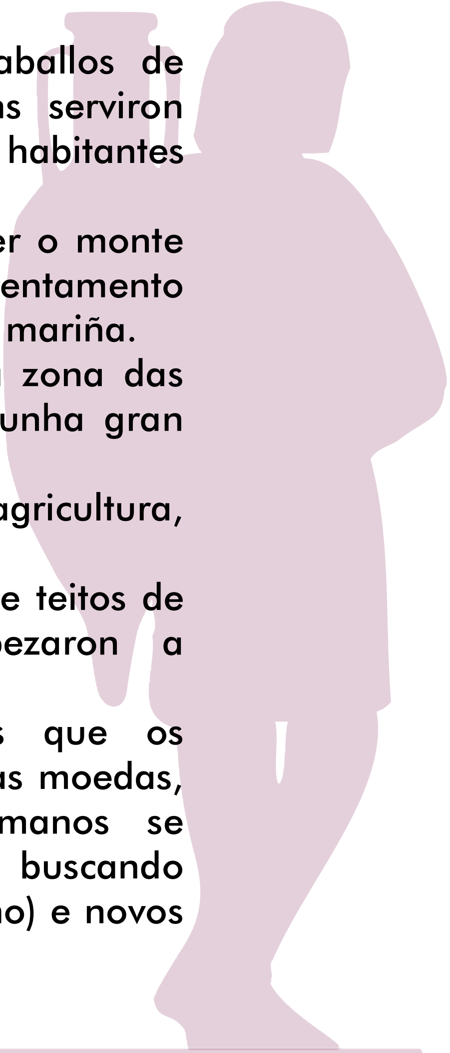

9. Os castrexos viviron neste castro aproximadamente 600 anos. Cando os habitantes do poboado marcharon a vivir a outro lado, máis preto do mar, ao carón de onde xa había unha zona industrial romana, o castro comezou a arruinarse.
10. O paso do tempo e os procesos sedimentarios fixeron que pouco a pouco, as ruínas dese vello castro quedaran sepultadas por terra.
11. A finais do século XIX, un arqueólogo portugués, Martíns Sarmento, atopa no monte do Castro restos de cerámicas, tellas, ánforas,....
12. A partir de aí, e ao longo de moitos anos, varios equipos de arqueólogos empezaron a desenterrar e investigar os restos das casas e obxectos que utilizaran os castrexos moito tempo atrás.
13, 14 e 15. Atoparon restos dos obxectos que utilizaron os castrexos fai tantos séculos, sobre todo as vaixelas que usaban para cociñar e conter os alimentos e os líquidos.
16. Tamén se atoparon restos de obxectos que trouxeron os romanos, como as moedas.
17. Ou as ánforas, nas que os romanos transportaban viño, aceite, prebes de peixe, etc.
18. Despois das escavacións dos anos 80 do século pasado, os restos arqueolóxicos quedaron abandonados, ocultos pola vexetación e o lixo.

19. No ano 2009, realizouse o proxecto de protección e musealización co fin de recuperar social e patrimonialmente o xacemento.
20. Finalmente, en febreiro de 2010 abriuse ao público o xacemento recuperado.

Actividades posteriores de reforzo.

Propoñémovos dúas dinámicas para que o alumnado traballe en grupo, logo da visita ao xacemento:

- A partir de obxectos dos seus "antergos" -neste caso avós, bisavós...-, recrear unha historia. Poderían levar os obxectos en si, ou unha foto, e preguntar aos seus maiores para que servían, que significación tiñan. (O fin é mostrarlles que os obxectos antigos teñen valor porque transmiten coñecementos, usos, utilidades da xente que viviu antes ca nós. O obxecto arqueolóxico non ten valor por si mesmo, senón como nexo de unión coas persoas que existiron noutras épocas).
- Facer unha comparación entre o xeito de vida na Galicia tradicional e nas comunidades castrexas da Idade de Ferro. Como fonte documental para a cultura castrexa poderían coller datos de libros sobre o tema, ou ben do aprendido na visita ao xacemento.

Para saber como se vivía na Galicia tradicional, poderían preguntarlles aos seus maiores, ou consultar bibliografía ou documentación gráfica sobre o tema. Esta comparativa podería ter varios enfoques:

- Urbanística: forma e funcionalidade das casas.
- Económica: cal sería a base económica en ambas as dúas épocas.
- Social: como poderían ser as relacións sociais en ambas épocas.

  (Queremos que o alumnado reflexione sobre a cultura castrexa non como unha estrutura socioeconómica moi afastada no tempo e no espazo; un xeito de vida semellante perviviu en comunidades agrarias tradicionais ata hai pouco).